

16 September 2016

Jaap Meijers •

Het theaterpubliek ontmoet elkaar digitaal in de zaal

Bij theatermaakster Edit Kaldor zet het publiek de telefoon niet uit, maar aan. Haar voorstelling toont hoe sociale media mensen veranderen, en hoe de technologisering ons onderlinge wantrouwen vergroot.

Tijdens de voorstelling Web of Trust van Edit Kaldor worden de onlineberichten van bezoekers op een groot scherm in de zaal geprojecteerd, wat een sfeer van vertrouwen scheidt.

De zaal van Theater Frascati in Amsterdam zit vol, maar niemand kijkt naar het podium. Het publiek kijkt naar zijn mobiele telefoons. Er zijn zelfs mensen die hun laptop of tablet hebben meegebracht. Het is stil, maar ondertussen heeft iedereen contact met elkaar.

Het online publiek in de zaal vormt onderdeel van de voorstelling *Web of Trust* van de van origine Hongaarse theatermaakster Edit Kaldor. Zij wil onderzoeken of de sociale media die we zo intensief gebruiken ook ingezet kunnen worden voor sociale verandering. Bijvoorbeeld om het groeiende wantrouwen tussen mensen die digitaal communiceren weg te nemen.

Waar bij andere voorstellingen gevraagd wordt om telefoons uit te zetten, vraagt Kaldor de bezoekers juist hun mobiele apparaten mee te nemen en aan te houden. Ze probeert namelijk tijdens de voorstelling een nieuw online platform op te zetten. 'Ik wil het theater gebruiken om het idee te testen. Samen opgesloten zitten in een kleine ruimte zorgt voor een heel bijzondere omgeving, waar je echt samen kunt denken. De combinatie van fysieke aanwezigheid en tegelijk online samen iets creëren is spannend, ook al bestaat dit maar tijdelijk.'

Eigenlijk zou Kaldor een wereldwijd netwerk willen opzetten van mensen die het wantrouwen beu zijn. Door sociale media de theaterzaal in te halen, hoopt ze de passieve ontevredenheid van veel mensen om te zetten in actieve betrokkenheid.

Dankzij sociale media verlopen protesten tegenwoordig heel anders dan vroeger: veel gemakkelijker en sneller. Terwijl de antikernwapenbeweging in de jaren tachtig maanden nodig had om grote demonstraties te organiseren en de organisatoren elkaar continu moesten ontmoeten, heb je nu met een paar tweets of Facebook-berichten zo een boel maatschappelijke verontwaardiging bij elkaar. Als het moet ook internationaal.

De demonstratie in Amsterdam na de aanslag op de redactie van Charlie Hebdo werd heel snel georganiseerd. Dat was een eenmalige bijeenkomst die ontstond vanuit een evenementpagina op Facebook. De Arabische Lente, de Occupy-beweging, de protesten rond het Gezipark in Istanboel, de Euromaidan-protesten in Oekraïne: door sociale media konden ze razendsnel uitgroeien tot grote protestbewegingen. Men gebruikte Twitter niet alleen om demonstraties te organiseren, maar ook om donaties te vergaren, voedsel en spullen te regelen, en om nieuws te verspreiden.

Digitale mediasocioloog Stefania Milan onderzoekt aan de UvA de wisselwerking tussen technologie en participatie en activisme, ofwel 'cyberspace governance', en de impact van sociale media op modern collectief actie voeren. 'Als mensen zien dat anderen hetzelfde onrecht voelen, moedigt dat ze aan om actie te ondernemen. Door sociale media kan die gedeelde identiteit continu worden versterkt. Hashtags zoals #bringbackourgirls en #blacklivesmatter kunnen viraal gaan, wat de indruk kan geven dat iedereen ermee bezig is. Dat kan effectiever zijn dan een demonstratie op de Dam. Daarmee bereik je immers niet iedereen op zijn smartphone, terwijl dat wel is waar iedereen zit.'

De bezoekers bij de voorstelling van Edit Kaldor mogen online alles delen waar ze behoefte aan hebben. Dat kan concreet zijn, zoals een glas water (tijdens een voorstelling in Groningen ging Kaldor dat voor iemand halen), maar ook abstracter, zoals stilte, of een reden om op te staan. 'Vervolgens bekijken de aanwezigen samen welke gedeelde behoeftes er zijn, en doen ze voorstellen om daar wat aan te doen. Elke avond bouwen we een utopia.' Er zijn acteurs

aanwezig tijdens Web of Trust, maar ook zij zijn alleen te zien via het sociale medium in aanbouw. ‘Een performer op het podium zou alleen maar afleiden.’

De voorstelling is het vervolg op Kaldors eerdere project *Inventory of Powerlessness*. Daarvoor verzamelde ze overal in Europa verhalen van mensen die zich machteloos voelden. Vanavond is de laatste voorstelling in Amsterdam, en daarna gaat Kaldor met haar project opnieuw naar het buitenland: Portugal, België, Frankrijk, Duitsland en begin 2018 de Verenigde Staten. Haar zogeheten ‘radicale non-fictie’ of ‘post-dramatisch theater’ is beroemd in de internationale theaterwereld.

Sinds 2000 woont Kaldor in Nederland. Mark Timmer, artistiek directeur van Theater Frascati, noemt haar ‘een belangrijke stem’. Een van haar eerste stukken ging over iemand die alleen maar zat te schrijven. Kaldor: ‘We proberen in het hoofd van de toeschouwers te werken in plaats van op het podium. Dat is voor dit project zo interessant, omdat het gaat over de mogelijkheden en moeilijkheden van samen ideeën en idealen bedenken.’

Die moeilijkheden zijn er zeker als het gaat om sociale media en sociale bewegingen. Grote protestbewegingen kunnen immers dankzij digitale technologie heel snel opkomen, maar ze zijn ook snel voorbij. Onderzoeker Stefania Milan vraagt zich af of dat erg is. ‘Sociale bewegingen komen in golven, dat was altijd al zo. Kijk maar naar de krakersbeweging in Amsterdam. Verschillende generaties komen en gaan, het politieke tij moet ernaar zijn en soms heb je ineens een golf van verontwaardiging. Door internet is die cyclus enorm versneld, en daardoor merken we het meer. Als mensen snel leven, dan evolueren hun protesten ook snel.’

Hoe kunnen de actievoerders van nu dan zorgen dat ze geen eendagsvliegen zijn? Edit Kaldor weet niet zeker of dat kan, maar vindt het in ieder geval erg belangrijk om online gedrag verder te verkennen. ‘Het is zoiets groots, dat online leven dat we allemaal leiden. En het is zo snel deel van ons geworden dat we ons niet erg bewust zijn van wat ons overkomt. Als we online samenwerken beter begrijpen, kunnen we het beter gebruiken.’